

Област Монтана

▶ Население (2015)	138 269
▶ Територия (кв.км)	3635,6
▶ Брой на населените места	131
▶ Дял на населението в градовете (%)	63,4

Общ преглед

Икономическото развитие на Монтана изостава чувствително. Заетостта се свива през 2015 г., което води и до спад на доходите от работна заплата и съответно на средните доходи в областта. Монтана остава най-малко атрактивната област за чуждестранните инвеститори, а общините в областта не успяват да компенсират липсата на частни инвестиции с достатъчно високо усвояване на европейски средства. Ниското ниво на данъците и таксите и сравнително добрите административни услуги не успяват да компенсират влиянието на негативни фактори като слабото инфраструктурно развитие на областта.

Областта е сред най-тежко засегнатите от демографската криза в страната. Образователната система успява да обхване сравнително голяма част от подлежащите на образование лица, но понижаващите се оценки на задължителните матури говорят за спад в качеството. Качеството на здравеопазването е близко до средното за страната, а околната среда е в сравнително добро състояние. Въпреки че престъпността е по-ниска от средната за страната, делът на разкритите престъпления постепенно се понижава, а съдебната система е неефективна. Интензитетът на културните дейности е много по-нисък от средните за страната нива.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо Незадоволително Средно Добро Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо Незадоволително Средно Добро Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●

Подобно на съседната област Видин икономическото развитие на Монтана изостава чувствително от средните нива за страната. БВП на глава от населението през 2014 г. възлиза на 6611 лв., което е с повече от 40% по-ниско от средната стойност за страната.

Въпреки че в страната има десет области, в които средната годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е по-ниска от тази в Монтана (7499 лв. през 2014 г.), по данни на НСИ доходите на домакинствата са едни от най-ниските в страната. Водещата причина за това е ниската заетост на населението. Макар заплатите да не са сред най-ниските в страната, те формират едва 33% от дохода на домакинствата. Този дял е най-ниският в страната и далеч по-малък от средния за страната (56,1%).

Ниските доходи са и основната причина за значителната бедност в областта. Относителният дял на бедното население спрямо линията на бедност за страната възлиза на 41,6%, като по-високи стойности се наблюдават единствено в Кърджали и Пазарджик.

Пазар на труда ●●

Противно на общите за страната тенденции заетостта в област Монтана се влошава рязко през 2015 г. Коефициентът на заетост се понижава до 53,7%, което е четвъртата най-ниска стойност след Силистра (49,2%), Враца (50,3%) и Търговище (51,6%), при средна стойност за страната от 62,9%. Безработицата спада от 16,3% през 2014 г. на 8,2% през 2015 г., но това се дължи на срив на икономическата активност на населението, а не на разкриване на работни места. През 2015 г. икономически активни са 58,5% от населението на възраст 15–64 години при 69,3% за страната. По-ниска стойност се отчита единствено в област Търговище (56,7%).

Перспективите пред развитието на пазара на труда също не изглеждат обещаващи на фона на ниския дял на населението със завършено висше образование – 17,3%, при относителен дял за страната 27,5%.

Инвестиции ●

Още през 2013 г. Монтана става областта с най-неблагоприятно съотношение между натрупаните ЧПИ и броя на местното население. През 2014 г. е отчетен отлив на ЧПИ от близо 4 млн. евро, което означава, че съотнесена към броя на населението, тяхната стойност е 247,5 евро/човек, което е над 12 пъти по-ниско от средното ниво за страната. Монтана също така е една от трите области (заедно с Видин и Перник), в които разходите на предприятията за придобиване на ДМА през 2014 г. възлизат на по-малко от 1000 лв./човек от средногодишното население при средно 2786 лв./човек за страната.

За разлика от други по-слабо развити области, като съседните Видин и Ловеч, общините в област Монтана не успяват да надминат средните за страната темпове на усвояване на

европейски средства. На фона на тези индикатори не е изненадващо, че единствената област, в която предприемаческата активност е по-слаба, е област Кърджали.

Инфраструктура ●●

Гъстотата както на пътната, така и на железопътната мрежа в областта е малко по-ниска от средната за страната – съответно 17,8 км на 100 кв.км и 3,6 км на 100 кв.км. Разликите в развитието на инфраструктурата идват най-вече по линия на високоскоростните пътища. Единствената област, в която делът на автомагистралите и първокласните пътища е по-нисък, е Смолян, където пътната инфраструктура е слабо разгърната поради планинския терен. През 2015 г. в добро състояние се намират 31,4% от пътната настилка в областта, която стойност, макар да е най-високата за последните шест години, е по-ниска от показателя за страната (40,7%).

И през 2015 г. Монтана остава една от областите с най-нисък дял на домакинствата с достъп до интернет – 36,8%. По-ниски нива се наблюдават само във Враца и Търговище.

Данъци и такси ●●●●●

Местните данъци и такси в общините в област Монтана са чувствително по-ниски от средните за страната. Най-близък до средните нива е данъкът при възмездно придобиване на имущество. През 2015 г. таксата за битови отпадъци е увеличена в община Брусарци и намалена в областния център. Община Монтана е една от малкото в страната, които през последните години се решават да увеличат патентния данък за търговия на дребно. Макар ставката да е удвоена, новият ѝ размер от 4 лв./кв.м е близо 3 пъти по-нисък от средния за страната.

Администрация ●●●●●

Област Монтана получава малко по-висока от средната за страната оценка по отношение на своето административно развитие. В Индекса на Местната система за почтеност на Асоциация „Прозрачност без граници“ областният център Монтана получава 3,21 от максимални 5 точки при средна оценка за страната от 3,14 точки. Фондация „ПДИ“ оценява прозрачността на общините на 42,1% при средна оценка за страната от 54,2%. Обслужването на „едно гише“ навлиза със сравнително бързи темпове, като най-висока степен на развитие на тези услуги декларираат общините Монтана, Вършец и Якимово.

От 2010 г. насам покритието на кадастъра в областта остава непроменено – 12,3%, докато в същия период нараства от 15,9 на 19,8% на национално ниво. Най-високо е кадастралното покритие на общините Вършец, Лом и Чипровци, а без покритие остават общините Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Медковец и Якимово.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●

Демография ●●

В периода между 2001 и 2015 г. населението на областта намалява с над 1/4, което е повече от 2 пъти по-бърз темп от регистрирания на национално ниво. По-бързо намалява населението само в областите Видин, Враца и Разград. В резултат на негативните демографски процеси възрастовата структура се влошава, а през 2015 г. областта регистрира втория най-неблагоприятен естествен прираст на населението след този в област Видин. Един от малкото позитивни показатели в демографското развитие на областта е сравнително ниският отрицателен механичен прираст на населението (-2,4‰ през 2015 г.).

По подобие на останалите области в Северозападна България делът на населението, което живее в градовете, е сравнително нисък – 63,4%, при средно ниво за страната от 73,1%.

Образование ●●

Сред положителните характеристики на образователната система в областта могат да се посочат относително високият коефициент на записване на населението в V–VIII клас и намаляващият дял на второгодниците (0,9% през учебната 2014/2015 г. при 1,0% за страната).

В същото време делът на отпадналите от основно и средно образование за втора поредна година се задържа над 3%, а резултатите, които местните зрелостници постигат на матурите по БЕЛ, са сред най-слабите в страната. През 2016 г. делът на неуспешно положилите изпита достига 12,4% (при средно 8,7% за страната). И през деветте години от въвеждането на задължителните матури средната оценка за областта е по-ниска от средната за страната, като през 2016 г. разликата е най-голяма – „добър“ 3,88 за област Монтана спрямо „добър“ 4,17 на национално ниво. По-нисък среден успех постигат само учениците от Кърджали, Разград, Силистра и Ямбол. Монтана е една от петте области в страната, в които няма университети или филиали на такива.

Здравеопазване ●●●

Сравнително високата натовареност на местните болнични заведения е съпроводена с увеличаване на легловата база в МБАЛ – до 864 легла през 2015 г. По-благоприятно съотношение между броя на леглата в МБАЛ и местното население има само в областите Плевен и Пловдив. Въпреки че в областта има относително висок брой общопрактикуващи лекари, продължава да се забелязва известен недостиг на лекари специалисти.

През 2015 г. коефициентът на детска смъртност се понижава до 6,3‰, което показва подобряване на здравната грижа за местното население. Покритието на местното население със здравно осигуряване е високо – осигурени са 89,0% от населението на областта при средно ниво за страната от 88,5%.

Сигурност и правосъдие ●●

Въпреки че престъпността в областта е сравнително ниска, местните органи на съдебната власт са нискоефективни. Единствената област, в която натовареността на наказателните съдии в Окръжния съд е по-ниска от тази в Монтана (4,7 дела на съдия на месец), е област Търговище. Въпреки това област Монтана е с втория най-нисък дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, след столицата. В допълнение делът на висящите наказателни дела в Монтана (14,5%) е по-нисък само от тези в столицата и Благоевград (по 15,4%) при средно ниво за страната от 9,4%.

Единствената причина, поради която оценката за областта не е още по-ниска, е традиционно ниският брой на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността. Разкриваемостта на престъпленията в областта също е по-висока от средната за страната, но тази разлика постепенно намалява.

Околна среда ●●●●

Добрата оценка на околната среда в област Монтана се дължи преди всичко на ниския обем на емисиите на въглероден диоксид в атмосферата. През 2014 г. те възлизат на 7,9 т/кв.км територия, а по-ниски нива са регистрирани само в Добрич, Кърджали и Смолян.

През 2015 г. е приключен проектът за изграждане на воден цикъл на град Монтана, който включва и модернизацията на пречиствателната станция на града. Въпреки това свързаността на населението на областта с ПСОВ (34,3%) остава по-ниска от общата за страната (56,8%). Делът на населението, живеещо в селища с обществена канализация, също е нисък – 58,8%, при среден обхват за страната от 74,9%.

Култура ●

Общата тенденция за увеличаване на посещенията в музеите и библиотеките на национално ниво не е характерна за област Монтана. Броят на посещенията е нисък и дори намалява през 2015 г. Въпреки повишаващите се посещения в местните театри интересът към тях също остава слаб. В съотношение с броя на местното население регистрираните през 2015 г. 16 300 посещения се равняват на 118 посещения на 1000 души при средно 302 посещения на 1000 души за страната.

Монтана е една от петте области в страната, в които и през 2015 г. няма кино. Другите такива области са Кърджали, Ловеч, Пазарджик и Перник.

Ключови показатели за област Монтана

Индикатори на икономическото развитие	2010	2011	2012	2013	2014	2015
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5384	6078	6207	6769	6611	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3037	2961	2994	3276	4117	3021
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6028	6289	6572	6995	7449	n.a.
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	42,5	30,6	27,2	41,6	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	65,2	61,6	62,7	63,8	67,1	58,5
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	56,9	52,9	53,3	53,0	55,9	53,7
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	12,2	14,1	14,9	16,7	16,3	8,2
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,4	15,8	18,1	18,4	17,1	17,3
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	32	31	31	31	32	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	669	1128	997	1077	999	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	160	173	217	271	247	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,7	29,0	37,5	36,4	47,9	36,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	24,8	25,8	22,0	29,1	31,4	31,4
Покритие на кадастъра (%)	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3

Индикатори на социалното развитие	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-12,3	-12,3	-12,8	-11,7	-12,8	-13,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,2	-3,2	-3,4	-2,7	-3,2	-2,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,4	4,1	4,2	4,2	4,0
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,8	3,2	9,4	6,4	6,9	10,7
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	81,1	81,9	81,1	81,7	80,5	80,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	85,4	87,9	87,1	86,1	87,4	89,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	230	245	255	260	261	268
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	16,4	14,3	14,1	13,3	11,9	13,4
Разкрити престъпления срещу личността и собствеността от регистрираните през годината (%)	50,3	46,3	38,4	38,7	43,2	41,5
Дял на висшите наказателни дела (%)	9,4	10,0	12,5	10,3	11,3	14,5
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	33,3	33,9	34,0	34,2	34,3	n.a.
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата (тонове вредни емисии/кв.км)	5,0	5,4	5,8	6,5	7,9	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0	0	0	0	0	0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	72	66	50	67	81	118